

Prva vsa četrtlet in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom za celo leto 25 din.,
za leto 12-50 din., za leto
1930 din. Izven Jugoslavije
40 din. Naročnine se pošlje
na upravnništvo Slovenske
Gospodarje v Mariboru,
Koroška cesta 5. Če se naročnik
ne odloči do odločitve, naročnina se plača
vnaprej.
Telefon Interurban št. 115.

Posamezna številka stane 1 din.

Poštnina plačana v gotovini.

Uredništvo je v Mariboru,
Koroška cesta št. 5. Naročnik
pisi se ne vračajo. Upravi-
ništvo sprejema naročila in
inserate in reklamacije.
Cene inseratov po dogo-
voru. Za večkratne oglaševanje
priljubljen popust. Nekatere
reklamacije so postopne.
Čekovni račun pošilja
uradno Ljubljana št. 1000.
Telefon Interurban št. 115.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

28 številka

MARIBOR, dne 28. junija 1923

57. letnik.

Preobrat v Bolgariji.

V sosednji bolgarski državi je prišla na krmilo zopet gospoda z vsemi privrženci stare bolgarske politike, ki je prepojena z nemškim duhom pod carjem Ferdinandom, Nemcem Koburžanom, gnala bolgarski narod v bratomorno vojno. Proti oblastnikom okrog carja Ferdinanda Koburškega se je dolga leta borila bolgarska kmetska stranka in ko je vojno gorje zrevolucijoniralo kmetske in delavske mase, se ji je tudi posrečilo priti do odločilne besede v državi. Bolgarski vojniki kmetski sinovi so zapustili že začetkom septembra leta 1918 svoje postojanke na fronti in potem se je doma začelo temeljito čiščenje. Car Ferdinand je moral deželo zapustiti ter prepustiti prestol svojemu sinu Borisu, vladati so pa zasedli zemljoradniki pod predsedstvom Aleksandra Stambolijskega, ki je bil od leta 1908 poslanec zemljoradniške stranke ter je za njo večkrat zastavljal svoje življenje.

Aleksander Stambolijski

je bil rojen leta 1879 kot sin zelo revnih kmetijskih staršev ter ni bil deležen niti šolske izobrazbe, začel se je pa sam izobraževati, kolikor so mu dopuščale razmere in težko delo, in ko je prišel v mesto, je položil vse izpite in postal profesor. Leta 1898 je že sodeloval pri listih, ki jih je začela izdajati kmetska stranka. L. 1908 je prišel v parlament ali sobranje in od tedaj je vodil najhujši boj proti vladi v vedni nevarnosti, da ga njeni beriči zapro ali pa kje na tihem ubijejo. Razmere v parlamentu so bile še slabše kot pri nas in osebnost varnost poslancev še bolj vagana kot je v Beogradu, kjer so radikali in demokrati uničevali mandate ter poslance s policijo sprejeli pri vratih ali pa pustili, da jih orjunci in drugi fašisti pretepejo. Stambolijski pa ni ostal doma, kakor n. pr. Radič, temveč je v parlamentu tvegati prostost in življenje v zastopstvu svojega kmetijskega rodu. Ko je car Ferdinand gnal Bolgare v vojno ob strani Nemčije, je organiziral Stambolijski velike protestne shode proti vsaki vojni in ko so ga zaprli, so zahtevali od njega, naj podpiše izjavo za vojno, ali bo pa usmrčen. Stambolijski je rajši izbral smrt, usmrtili si ga pa niso upali iz strahu pred kmetsko revolucijo in ostal je v jeti, dokler se ni začela revolucija med bolgarskimi vojniki. Car Ferdinand, ko je bil že v velikih zadregah, je Stambolijskemu rekel: »Jaz Vam odpustim!« — Stambolijski je pa odvrnil: »Jaz Vam pa ne in trudi se bom, da Vas narod sodi!« — To se je tudi zgodilo. Iz volitev februarja leta 1920 je izšla kmetska stranka kot najmočnejša, dobila je dobro tretjino vseh glasov in začela je s temeljitimi reformami.

Bolgarska zemljoradniška stranka

je smatrala za svojo glavno nalogo duševno osvoboditev bolgarskega naroda. V teku treh let je ustanovila

vse polno zadrug ter odprla stotine ljudskih in nadaljevalnih šol. Ustanovila je tudi razne tovarne na združeni podlagi ter tako kmetski duševni in gospodarski iztrgala iz krempljev velekapitalistov in izkoriščevalcev. Ni čuda, da je kmetska stranka pri letošnjih volitvah dobila nad polovico vseh glasov, najmočnejši za njo so bili komunisti, in da je začela še z večjo vneto in tudi pravico urejevati državo. Ferdinandove ministre — vojne priganjance in ubijalce — so obsodili. Niso jih pobili, kakor so to kar čez noč napravili grški gospodje generali s svojimi enakovrednimi in enakomislečimi tovariši, temveč so jih samo zaprli. Vso vneto je posvetila bolgarska kmetska stranka združništvu in odpravi velekapitalizma in to je vso gospodo združilo ter pripravilo do sklepa zarote.

Gospodska zarota

ima več nagibov. Prvič: Stambolijski je hotel uvesti republiko, ker je vedel, da se okrog carja Borisa zbirajo na dvoru tuji, bolgarskemu narodu in posebej še kmetskemu ljudstvu sovražni ljudje. Drugič: Kmetska vlada je neizprosno pobijala velekapitalizem in verižništvo in tretjič: Stambolijski je hotel prijateljstvo s sosedi in mir z vsemi pod vsako ceno. Beogradu je najprej predlagal, naj se soglasi s tem, da dobijo Makedonci avtonomijo, pa če hočejo tudi vsi ostali pod SHS državo. Beograd tega ni hotel in potem je St. miru in sosedom na ljubo začel oster boj proti makedonskim ustašem, voditelji makedonskega ustaštva so pa to izrabili in se priključili bolgarski gospodi ter jo nagovorili in podprli v zaroti proti Stambolijskemu in ob enem proti Jugoslaviji. Če bi v Beogradu imeli vsaj malo smisla za avtonomistične težnje narodov in plemen, bi bili že davno sprejeli Stambolijskijeve predloge glede Makedonije. To vprašanje bi se lahko že davno zadovoljstvo na vse strani rešilo in v Bolgariji ne bi nikdar prišli na krmilo nasprotniki Jugoslovanov, — temveč bi šli mi vsi nasproti skupni in složni Jugoslaviji od Jadrana pa do Črnega morja, za katero je Stambolijski vse svoje kmetske leta in leta navduševal.

Vsi predstavniki protiljudske Bolgarije podprli od tujih nazadnjakov, kakor so Wranglovci, so se že dolgo pripravljali na državni udar ter se posvetovali s carjem Borisom, ki se je bal za svoj prestol, in z njegovim očetom Ferdinandom v inozemstvu. Končno so pa svoje načrte izvedli ter dosegli svoj trenutni uspeh, ker ljudska vlada, kakor je bila Stambolijskijeva, sploh ne zna, ne more in tudi neče s kruto pestjo držati svojih nasprotnikov. Stambolijski je pripravil velik kmetski shod, kjer naj bi narod pošteno in odkrito izrazil svojo voljo, zarotniki so pa s podkupovanjem ter tujo pomočjo in pomočniki pripravili in izvedli preobrat. Makedonski komiti, Wranglovci, aktivni in rezervni oficirji, katerim kmetska vlada ni šla do živga, ker je bila preveč obzirna, so zasedli urade ter sestavili vojne oddelke

in Stambolijskega so obkolili v njegovem rojstnem kraju Slavovici, kjer so ga tudi ubili in zakopali. Stambolijski je bil precej oster zlasti napram Wranglovcem, pa je vendar še preveč kač pustil na svojih prsih in te so ga umorile.

Bolgarski prevrat na zunaj.

Pokojni Stambolijski je vodil dobro zunanjo politiko. Po svoji miroljubnosti si je utrdil zaupanje in dosegel je celo to, da se je Bolgarija odpisala vojne odškodnine za dve in pol milijarde zlatih frankov. Glede Bolgarije si je bil cel svet za časa Stambolijskijeve vlade na jasnem, da se ne da pridobiti za kako vojno pustolovščino. To je ugajalo gospodarskim krogom, ni pa bilo po volji tajni diplomaciji raznih držav, ki hočejo vedno imeti par malih držav v vojni pripravljeno in razpoloženo. Od veselih podpirata Anglija in Italija naravnost novo bolgarsko vlado. Prva misli novo Bolgarijo izrabiti proti Franciji, druga pa proti Jugoslaviji. Za novo bolgarsko vlado so nadalje vsi privrženci pregnanih cesarjev in kraljev, pa naj bodo Rusi, Nemci ali Madžari in tako lahko rečemo, da pozdravljajo bolgarski preobrat vsi protiljudski politiki in nasprotniki miru.

Bolgarski preobrat in naša država.

Kakor smo že omenili, naša vlada ni znala ceniti Stambolijskega in ni marala sprejeti njegovih predlogov, ki bi koristili naši in bolgarski državi. Ko je pa padel, so pa naenkrat začeli v Beogradu peti njegovo slavo in hvalati. Posebno hinavsko so zavijali oči pri tem demokratski ob nastopu proti novi Bolgariji so upali zopet priti v vlado. Prve dni se je resno pripravljala nastop Male antante proti novi bolgarski vladi, a potem so pa vse to prekrizali in prvi vrsti Rumuni, četudi so v novi bolgarski vladi zbrani ravno oni Bolgari, ki hočejo Rumuniji vzeti Dobružo.

Rumunski nastop si moramo razlagati takole: Rumunska vlada je skrajno protiljudska in tako duševno sorodna z bolgarsko, in ker sta si v rodu tudi vladni hiši, menijo Rumuni, da je bolgarski preobrat koristen vsem vladarskim hišam na Balkanu. Rumuni, ki vedno vodijo protislovansko politiko, računajo tudi s tem, da bo Italija z novo Bolgarijo napravila obroč okrog Jugoslavije in da bi se dalo po tem potu nastopiti tudi proti Rusiji. Sedaj govorijo, da se bolgarski car Boris ženi na rumunskem dvoru in da ima rumunska vlada na podlagi vladarskega sorodstva načrt za politično zvezo Grčije, Jugoslavije, Rumunije in Bolgarije, ki bo pa daleč od miroljubne in slovanske politike. Okrog bolgarskega preobrata se plete vse polno tajnih in zahrbtnih šten, naša vlada pa, ki se ni znašla napram Stambolijskemu, se ne znajde tudi sedaj in njena zunanja politika postaja zopet ladja brez krmarja v viharju.

Ni bilo nobenega dvoma več za polkovnika — Angleži so jim bili na sledu, rešitev je bila možna —. Treba je le bilo dati rešiteljem časa in zadržavati do go, dokler je bilo mogoče. Kamele dervisev so bile utrjene in zasledovalci jih bodo došli, če so le količkaj blizu.

»V Božjem imenu vas prosim, Fardet, skušajte ga zadržati!« je dejal Francoz. »Zdi se mi, da se nam blizu rešitev in da bo vse dobro, ako le še za uro ali kaj zadržimo usodo!«

Pa Francoz je bil užaljen in se ni dal potolažiti. Černo je sedel s hrptom ob palminem deblu s polzaprtimi očmi. Nič ni odgovoril, le neumno je vlačil za črne brke.

»Prosim, gospod Fardet!« ga je vabil Belmont. — »Naša usoda je v vaših rokah!«

»Naj pa gospod polkovnik Cochrane pomaga!« se je obregnil Francoz. »Saj toliko drži nase in na svojo veljavo, tale polkovnik!«

»No, no!« je miril Belmont, kakor bi govoril kučjemu otroku. »Prepričan sem, da bo gospod polkovnik izrazil svoje obžalovanje nad tem, kar se je zgodilo, in bo priznal, da se je zmotil.«

»Prav nič od vsega tega ne bom storil!«

»Razen tega je tista žalitev čisto osebna zadeva —, je hitel Belmont, da bi onemogočil nov izbruh polkovnikove zdražljivosti, — in osebne zadeve je vedno treba predrežati skupnim. Skupna zadeva nas vseh pa je, ako prosimo gospoda Fardeta, naj govori z molahom, ker vsi čutimo in vemo, da je on najspodobnejši za tak posel!«

Pa Francoz je le skomignil z rameni in se še globlje vtopil v svoj mrzki molk.

Molah je gledal s svojim edinim očesom sedaj to sedaj eno svojih prepričanih se ovčic in iz njegovega debelega, ohlapnega lica je gineval izraz navdušenosti in dobrovoljnosti. — Usta so se mu potegnile navzdol in trde poteze so legle krog njih.

»Ali so se torej tile neverniki norca brili z meno?« se je obrnil k dragomanu. »Čemu govorijo sami s seboj? Ali meni nimajo ničesar povedati?«

V libijski puščavi.

Roman.

Angleški spisal A. Conan Doyle.

(Dalje).

»Misli, da so nam Angleži za petami!« je dejal Belmont. »Pa še precej tesno za petami, — bi sodil po njihovem obnašanju.«

»Izgleda, da je res. Nekaj jih je vsekakor razburilo.«

»Glejte, sedaj daje povelja! Kaj naj to pomeni? — He, Mansur, kaj se je zgodilo?«

Mansur je prihitel odnekod in upanje je sijalo na njegovem rjavem licu.

»Mislim, da so nekaj videli, kar jim vzbuja strah. Najbrž so nam Angleži na sledu. Emir je zapovedal napolniti mehove in da mora biti vse pripravljeno za odhod, ko pride noč. — Toda dobil sem naročilo, da vas zberem. Molah pride in vas bo vse izpreobrnil. Povedal sem mu že, da ste zelo naklonjeni Mohamedovi veri in da jo boste sprejeli za svojo, kaj ko vas dobro pouči.«

Kaj vse je povedal Mansur molahu o »pripravljenosti« ujetih Angležev in Francozov, to se menda nikoli ne bo zvedelo, pa dejstvo je bilo, da se je v tistem trenutku približal mohamedanski misijonar s počasnimi, dostojanstvenimi koraki.

Očetovsko prijazen, zadovoljen smehljaj mu je igral na licu, izgledal je kakor človek, ki ve, da ima prijeten, lahek posel pred seboj. Slep je bil na eno oko, rdečo, sivo brado je imel in debelo, mastno lice, ki je pripovedovalo, da je bilo svojčas debelejšje, kajti gubasto je bilo in razorano na vse strani. Zelen turban je nosil, kakršnega smejo nositi le hadžijski, — tisti srečni Mohamedovi sinovi, ki so obiskali Mekko, sveto mesto Mohamedansko, vsaj enkrat v življenju. V eni roki je nosil rjavo, oguljeno preprogo, v drugi pa sveto knjigo — koran, pisan na pergament.

Razgrnil je preprogo po tleh, sedel ali pravzaprav počenil in mignil Mansurju, naj počene ob njegovi

strani. Nato je v polkrogu zamahnil z roko in dal ujetnikom znamenje, naj se zberejo krog njega, ter je pokazal na tla, kar je pomenilo, naj sedejo.

In poslelo so krog njega v zeleno trato pod palmo, ti zastopniki »nevera«, in sredi njih je sedel debeli mohamedanski misijonar. Njegovo edino oko je švignilo in begalo od enega do drugega njegovih poslušalcev, ko jim je razlagal načela in nauke »prave« stroge in krute vere Mohamedove. Pazljivo so ga poslušali in prikimavali resnobno, ko jim je Mansur prevajal pridigo, in po vsakem prikimavanju je lezel dobremu molahu obraz bolj in bolj narazen, oči so se mu svetile od zadovoljstva in ljubeznjivosti in njegove besede so se razvemale v goreči navdušenosti.

»Kajti čemu bi naj poginile, o moje sladke ovčice, tule v puščavi, če pa se druga ne zahteva od vas, ko da odložite, kar bi vas pognalo v večno žeheno«, in da sprejmete postavo Alahovo, ki jo je zapisal njegov prerok Mohamed — naj bo njegovo ime blagoslovljeno —, postavo, ki vam bo prinesla nepopisno srečo, kakor je obljubljeno v tej knjigi. Kajti, kako pravi izvoljeni prerok —.«

In odprl je koran in se zaglobil vanj, glasno jim boroč iz njega »svete« nauke preroka Mohameda. Nato pa je nadaljeval:

»Razen tega, — ali ni jasno, da je Alah z nami že od vsega početka semi, od tistokrat, ko nismo imeli druga ko palice v rokah zoper ognjene puške nevernikov —? Ali ni bila zmaga vedno na naši strani? Ali nismo zavzeli Kartuma in pobili Hicks pašo in ubili Gordona in premagali vsakega, ki je bil poslan zoper nas? Ali ni blagoslov Alahov nad nami?«

Med dolgovoznim molahovim »pridigovanjem« je polkovnik skrbno gledal krog sebe in opazil, da so derviši snajžili puške, štel naboje in se vobče pripravljali, kakor se pripravljajo ljudje, ki vkratkem pričakujejo boja. Poveljnika sta se iznova resnobno posvetovala in vodja poizvedovalne čete je kazal proti Egiptu, ko je govoril z njima.

* Pekel.